

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ЗАНЯТТЯ НА ТЕМУ «ПЕРВОЦВІТИ, ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ»

Ольга Іванівна Ярошенко
методист Інформаційно-методичного центру,
спеціаліст вищої категорії

Комунальний заклад «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості»

Мета: - познайомити вихованців із первоцвітами, занесеними до Червоної книги України, проблемами їх збереження та основними заходами з їх відтворення, сформувати знання про біологічні особливості первоцвітів;

- навчити правил поведження в природі під час екскурсій, походів, прогулянок; розвивати вміння критично мислити, спостерігати, порівнювати, самостійно робити висновки;

- розвинути інтелектуальні здібності дитини для самостійного освоєння знань, а також оволодіти основними життєвими компетентностями;

- виховувати любов до природи, необхідність охороняти її багатства; сприяти національно-патріотичному вихованню учнівської молоді.

Тип заняття: комбіноване.

Методи і засоби: інформаційно-рецептивні, практичні, навчально-дослідні.

Обладнання: фотографії первоцвітів, картки, листівки з зображенням первоцвітів, відеопрезентація «Первоцвіти», мультимедійні інтерактивні вправи.

Методичні рекомендації:

I. Хвилинка настрою.

Просимо дітей намалювати смайлики, що відповідають їх настрою.

Запитуємо, чому саме такий смайлик намалювала дитина. Відповідь за бажанням. Можна запропонувати дитині розповісти, як почувається її улюблена іграшка або тваринка.

Вправа: «Покращуємо настрій»

Пропонуємо намалювати коло. А далі кожна дитина малює всередині кола все, що спаде на думку.

«Кошик»

Звертаємося до дітей із питанням: «Що вам сьогодні псує настрій та завадить добре працювати на занятті?». Давайте запишемо це на аркуші паперу. (Діти пишуть). А тепер візьміть ці аркуші, зімніть їх і викиньте у кошик для сміття. Тепер ніщо не зіпсує наш настрій, адже всі негативні емоції ми викинули.

II. Актуалізація опорних знань вихованців:

А тепер закрийте очі і уявіть, що ви знаходитесь під деревами у весняному лісі (лунає запис голосів лісових птахів).

Відкриваємо очі. Перед нами лісова галявина, а на ній квіти (на екрані відеопрезентація «Первоцвіти»)
<https://drive.google.com/drive/folders/1MQpyInJrmUQwz8s-YEt2l5LJYCHJiJam?usp=sharing>

Запитання перед переглядом відеопрезентації:

- Які ви знаєте весняні квіти?
- Чому весняні квіти називають первоцвітами?
- Які ви знаєте вірші та загадки про первоцвіти?

(Діти переглядають відеопрезентацію та відгадують загадки).

Лікувальну силу маю.

Жовтим цвітом розцвітаю.

Називають ключ весни!

Як я звуся? Ти скажи!

(Первоцвіт)

Перша квіточка весняна
Тихо під сніжком я спала,
Дмухнув вітерець тепленький,
І з'явився цвіт біленький. (Підсніжник)

Голубим намистом квітну.
Не одну вже квітку маю –
Сім до неба піднімаю. (Пролісок)

На стеблині волохатій
Шість пелюсток лілуватих.
Гарна квітка – навіть в сні
Усміхається мені. (Сон-трава)

Давним-давно існував звичай: аби дівчат любили парубки, їм давали цибулини рослини-первоцвіта. Козаки висушували цибулини і носили їх у якості амулета на шії. А от коли були втомлені, досить було пожувати цибулину — і сили до них поверталися (Любка дволиста)

II. Мотивація навчальної діяльності.

Робота в групах

Розділити вихованців на групи (для цього роздати кружечки трьох різних кольорів).

Завдання:

- 1) Дослідити, які первоцвіти ростуть у нашій місцевості та скласти список.
- 2) Дослідити (використовуючи довідкову літературу), які первоцвіти занесені до Червоної книги України.
- 3) Дослідити (використовуючи довідкову літературу), які первоцвіти є лікарськими рослинами.

Метод «Мікрофон» (кожна група представляє свої результати досліджень).

III. Вивчення нового матеріалу.

Приєм «Відстрочена відгадка»

Люди змінюють умови життя рослин: вирубують ліси, осушують болота, створюють штучні водойми. Тому багато дикорослих рослин стали рідкісними або зникли.

Часто люди зривають квіти для букетів, збирають лікарські рослини, а це призводить до зменшення кількості рослин. Бо, зриваючи квіти, люди знищують майбутні плоди, а отже, і нові рослини.

Запитання:

- Чи загрожує первоцвітам загроза зникнення?
- Які первоцвіти занесені до Червоної книги України?
- Які природоохоронні заходи треба проводити на захист первоцвітів? Як ми з вами можемо допомогти зберегти первоцвіти?

Діти в ході обговорення пропонують свої версії того, що за тема розглядатиметься на занятті, що нового вони дізнаються, про що взагалі піде мова. Отже, діти самостійно приходять до висновку щодо теми заняття і називають її.

Тема «Первоцвіти, занесені до Червоної книги України».

Проблемне запитання для обговорення:

У чому полягає біологічне значення цвітіння первоцвітів саме ранньою весною? Чому не можна зривати квіти?

Приєм «Дворядний круглий стіл»

Мета даного прийому – обмін думками по найактуальнішій для дітей проблемі збереження первоцвітів.

Перед початком обговорення загальна кількість дітей ділиться на 2 групи.

Групи займають місця згідно даної схеми:

- внутрішнє коло (учасники внутрішнього кола вільно спілкуються на задану тему. Єдина умова для дітей – не критикувати думку інших, а коротко і чітко висловлювали власну думку. Якщо точка зору дитини відрізняється від інших, педагог за допомогою навідних питань коректує діалог і не дає виникнути конфліктній ситуації);
- зовнішнє коло (учасники зовнішнього кола на початковому етапі взагалі не беруть участі в дискусії. Їх завдання – уважно слухати, фіксувати найбільш значимі для себе моменти, приготувати аргументи, питання та коментарі для «другої хвилі» обговорення. Коментарі повинні стосуватися тільки суті обговорюваного питання на задану тему.

У результаті обговорення діти обох груп приходять до загального висновку:

- ранньою весною у лісі на деревах ще немає листя, сонячне світло без перешкод проникає до землі. Саме цей фактор і є причиною ранньої вегетації первоцвітів;
- первоцвіти – рослини з коротким весняним циклом розвитку і літнім періодом спокою). Рослини готуються до весни ще восени, накопичуючи в своїх цибулинах запаси поживних речовин, щоб раніше від інших рослин зустріти весну та потішити нас своєю красою;

- велика кількість первоцвітів гине в результаті діяльності людини: забруднення навколишнього середовища, вирубки лісів, збирання квітів;
- збирання первоцвітів дуже шкідливе для природи, бо не дає можливості рослинам утворити насіння. До того ж ушкоджуються сусідні квітки, ламаються стебла;
- якщо зірвали стеблину з трьома первоцвітами, то загине 45 – 60 насінин. І як наслідок – відсутність нових рослин.

III. Вивчення нового матеріалу.

Кубик Блума «Первоцвіти».

На гранях паперового куба написано, яке завдання треба виконати:

1. Назви (первоцвіти, які ростуть у наших лісах).
2. Вивчаємо (первоцвіти, які занесені до Червоної книги України).
3. Згадай (чому первоцвіти відносяться до ефемероїдів).
4. Поясни (яке практичне значення мають первоцвіти для лісових тварин; для людини).
5. Запропонуй (практичні природоохоронні заходи з охорони первоцвітів).
6. Придумай (агітаційну листівку на захист первоцвітів).

Керівник гуртка кидає кубик. Грань, що випала, вкаже на яке запитання треба дати відповідь.

Керівник у ході бесіди вивчає, що знають діти та пояснює нові для них факти (використовуємо матеріали відеопрезентації «Первоцвіти»

<https://drive.google.com/drive/folders/1MQpyInJrmUQwz8s-YEt215LJYCHJiJam?usp=sharing>).

Відповіді на запитання кубика Блума.

1. У наших лісах ростуть первоцвіти: первоцвіт весняний (*Primula veris* L.; *Primula officinalis* Hill), підсніжник складчастий білосніжний (*Galanthus plicatus*), проліска дволиста (*Scilla*), мати-й-мачуха (*Tussilago farfara*), сон-трава (*Pulsatilla patens*), конвалія травнева (*Convallaria majalis* L.), медунка (*Pulmonaria*), горицвіт весняний (*Adonis*), білоцвіт весняний (*Leucojum vernalis*), ряст порожнистий (*Corydalis cava* Schweigg.), цикламен Кузнецова (*Cyclamen coum* Mill. s.l.).

2. Первоцвіти, які занесені до Червоної книги України.

Вже зараз багато первоцвітів потребують певних заходів охорони, зокрема – проліска сибірська, проліска дволиста, підсніжник складчастий білосніжний, горицвіт весняний, первоцвіт весняний, білоцвіт весняний, цикламен Кузнецова усі види шафранів, сон-трава, тому вони занесені до Червоної книги України. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України закликає не зривати первоцвіти. Кожен повинен знати, що ці рослини підлягають суворій охороні відповідно до Положення про Червону книгу України. Їх не можна зривати, викопувати, в інший спосіб використовувати частини цих рослин. Продавати первоцвіти забороняється відповідно до ст. 9 Закону України «Про рослинний світ», Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» (ст. 88). За зривання червонокнижної квітки в Україні тягне за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно добутого і на посадових осіб – від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно добутого.

3. Первоцвіти – це екологічна група рослин, яка нараховує 500 видів.

Первоцвіти ще мають іншу назву – ефемероїди (багаторічні трав'янисті рослини з коротким весняним циклом розвитку і літнім періодом спокою). Термін ефемероїди має грецьке походження (εφήμερος) і в перекладі означає «скороминучий», «швидкоплинний». Така назва пов'язана з тим, що ці рослини дуже швидко зацвітають. Ефемероїди готуються до весни ще восени, накопичуючи в своїх цибулинах запаси поживних речовин, щоб раніше від інших рослин зустріти весну та потішити нас своєю красою.

4. Первоцвіти мають і естетичне, і практичне значення. Нектаром квітів ласують бджоли, джмелі, метелики, а мурашки з'їдають частину насіння. Отже, перші весняні квіти не тільки звеселяють людей, а й напоюють своїм нектаром, годують пилком і насінням мешканців лісу, використовуються в народній та офіційній медицині тощо.

5. Практикувати введення первоцвітів в культуру шкільних, присадибних ділянок, як засобу пропаганди ідеї захисту цих рослин; дарувати первоцвіти на світлинах, адже первоцвіти прекрасні, але тільки в природі, а зірвані квіти «живуть» лише кілька днів. зірвані квіти – це варварство, сфотографовані – мистецтво.

6. На агітаційних листівках слід зазначити, що первоцвітів на Землі із вини людей з кожним роком стає все менше і менше; купуючи первоцвіти, сприяємо їхньому знищенню; поступово наші ліси збіднюються на ці чудові дарунки природи тощо.

IV. Узагальнення і систематизація знань. Рефлексія.

Більшість первоцвітів України занесено до Червоної книги.

Це означає, що їх у жодному разі не можна зривати, а тим більше купувати.

Пропонуємо скласти пам'ятку «Бережи первоцвіти».

1. Напишіть назви первоцвітів, які ви запам'ятали.
2. Не рвіть первоцвіти, а лише милуйтеся ними. Поживні речовини рослинка отримує завдяки фотосинтезу, що проходить у листочках. Якщо зірвати їх, цибулина вже не зможе отримати запас сил до наступного року.
3. Все, що оточує нас – живе. Якщо ви зриваєте квіти – ви чините **«вбивство»**.
4. Відмовляйтеся від купівлі первоцвітів.
5. Проводьте спостереження за квітами у природі.
6. Пам'ятайте, що майже усі види первоцвітів занесені до Червоної книги України.
7. Для багатьох комашок перші квіти весни є джерелом живлення. Не важко здогадатися, що буде з метеликами, бджілками, іншими комашками, коли зникнуть первоцвіти.
8. Захищайте первоцвіти.
9. Цінуйте кожну рослину!

V. Рефлексія.

Виконання інтерактивних вправ

ЛОТО «Первоцвіти»

<https://learningapps.org/watch?v=pa8ntdsza24>

Підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis*)

<https://learningapps.org/watch?v=pkx0mvxt324>

Первоцвіт весняний, або первоцвіт лікарський (*Primula veris* L.; *Primula officinalis* Hill).

<https://learningapps.org/watch?v=p72uzhx3324>

Шафран Гейфеля (крокус)

Шафран карпатський, шафран Гейфеля, або шафран Гейфелів (*Crocus heuffelianus*)

<https://learningapps.org/watch?v=psw49c0pk24>

Прислів'я та прикмети про первоцвіти

<https://learningapps.org/watch?v=p020efkut24>

Після виконання інтерактивних вправ просимо дітей намалювати смайлики, що відповідають їх настрою після закінчення заняття.

Висновок: рослинний світ України надзвичайний, тому ми всі повинні його вивчати для того, щоб знати та вміти зберегти наші природні багатства.

Використана література

1. Загадки про рослини [Електронний ресурс] – Dovidka.biz.ua. – URL: <https://dovidka.biz.ua/zagadki-pro-pervotsviti>
2. Первоцвіти [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D1%86%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%B2%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%B9
3. Первоцвіти, занесені до Червоної книги України [Електронний ресурс]. – Broshniv-lisgosp.com.ua. – URL: <http://broshniv-lisgosp.com.ua/?p=8092>

4. Сам собі агроном. Квіти Червоної книги. [Електронний ресурс]. – Agronomist.in.ua. –

URL:<https://agronomist.in.ua/sad/kviti-chervonoi-knigi/son-trava-vidi-z-foto-opis-i-l-egenda.html>

5. Екодія на захист первоцвітів: інформаційно-методичний матеріал (лист НЕНЦ від 04.02.2023 № 36) [Електронний ресурс]. – Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. –

URL:<https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/2023-02-36.pdf>

6. Використання первоцвіту весняного в лікарських цілях [Електронний ресурс]. –

URL:<https://bazkidfarma.com/uk/patient/news/ispolzovanie-pervoczveta-vesennego-v-lekarstvennyix-czelyax>

7. Зелена садиба. Черемша – вирощування в саду [Електронний ресурс]. – Zelenasadyba.com.ua. –

URL:<https://zelenasadyba.com.ua/sad-i-gorod/cheremsha-vyroshhuvannya-v-sadu.html>